

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора Матвійчук Людмили Юріївни на дисертаційну роботу Кувіки Ганни Олександрівни на тему: «Організаційно-економічні засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами

Сьогодні сфера гостинності у більшості країн є потужним чинником соціально-економічного зростання регіонів, посилення іміджу територій, підвищення рівня якості життя місцевих мешканців тощо. Європейський досвід забезпечення конкурентоспроможності сфери гостинності засвідчує, що різні країни по різному досягають бажаного результату досліджуваних процесів. Загалом, в основі європейського розвитку індустрії гостинності, лежить концепція сталого розвитку, яка передбачає збалансування економічного, соціального та екологічного впливу індустрії гостинності на довкілля. Сфера гостинності в Україні є важливим сегментом національної економіки, який має значний вплив на розвиток значної кількості видів економічної діяльності, зайнятість населення та формування позитивного іміджу країни. В умовах війни та глибоких соціально-економічних трансформацій особливої актуальності набуває питання відновлення конкурентоспроможності досліджуваної сфери. Деструктивний вплив воєнних дій на туристичну інфраструктуру, туристичні потоки, інвестиційний клімат та довіру споживачів вимагає переосмислення організаційно-економічних підходів до управління сферою гостинності. У цьому контексті дисертаційне дослідження, спрямоване на формування ефективних механізмів відновлення конкурентних переваг та зміцнення позицій сфери гостинності на внутрішньому і зовнішньому ринках, є надзвичайно своєчасним та актуальним.

Обрана тема дослідження є частиною фундаментальної науково-дослідної теми Волинського національного університету імені Лесі Українки «Розвиток інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції: зайнятість, освіта, доходи населення» (державний реєстраційний номер 0123U101558)), в межах якої здобувачем обґрунтовано концептуальні підходи до формування організаційно-економічного механізму відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

На основі ознайомлення із дисертаційною роботою Кувіки Г.О. можна зазначити, що проведене дослідження за темою «Організаційно-економічні засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності України» є самостійною, цілісною, творчою і науковою працею, що характеризується системним підходом до предмету дослідження.

Результати наукового дослідження відповідають окресленій меті, спрямованій на обґрунтування теоретико-методологічних засад та вироблення прикладних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення процесів відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні та її регіонах. Здобувачем чітко виокремлено напрям дослідження, обґрунтовано теоретичні основи наукового пошуку, окреслено пропозиції й рекомендації щодо забезпечення процесу відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні.

Оцінювання дисертаційного дослідження Кувіки Г.О. засвідчує, що здобувачем виконано достатньо ґрунтовне критичне вивчення теоретичного базису окресленого наукового завдання до розробки заходів щодо процесів відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні та її регіонах.

Наукові положення дисертаційної роботи є аргументованими та обґрунтованими, що підтверджується основним змістом дослідження, опублікованими здобувачем науковими працями та переліком використаних джерел. Обґрунтування основних наукових положень, висновків та рекомендацій засновано на результатах систематизації та узагальнення здобувачем фундаментальних теоретико-методологічних основ сучасних економічних теорій, сукупності наукових методів та прийомів використовуваних у процесі дослідження проблемних питань щодо відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні, наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених з проблематики конкурентоспроможності суб'єктів сфери гостинності.

Отримані наукові результати дисертаційної роботи засновані на таких загальноновизнаних та специфічних методах дослідження, як: методи аналізу і синтезу, структурно-логічного та структурно-функціонального аналізу, узагальнення та систематизації, економіко-статистичний метод та метод порівняння, індукції та дедукції, табличний, графічний і картографічний методи, метод стратегічного аналізу та економіко-математичного моделювання.

При проведенні досліджень дисертантом використано нормативно-правові акти України та документи Кабінету Міністрів України, обласних державних адміністрацій, статистичні матеріали Державної служби статистики

України, аналітичні матеріали вітчизняних і міжнародних організацій, монографічні видання, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, інтернет-ресурси, аналітичні розрахунки автора, виконані в процесі дослідження, що підтверджує достовірність наукових висновків дисертаційного дослідження Кувіки Ганни Олександрівни.

Наукове дослідження проведено дисертантом на основі значних інформаційних ресурсів, опрацьовано 285 літературних джерел, результати дослідження апробовані, що засвідчують 4 довідки про впровадження. Інформаційною базою дослідження є матеріали й аналітичні звіти міжнародних організацій і дослідницьких агенцій сфери гостинності; результати наукових досліджень та статистичну звітність Національної туристичної організації України, Державного агентства розвитку туризму. До літературної бази віднесено результати теоретичних і практичних досліджень вітчизняних та закордонних вчених за темою дисертації.

Крім того, обґрунтованість отриманих наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується публікацією основних результатів дослідження у наукових фахових виданнях України, апробацією їх на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях. При цьому одна наукова праця опублікована у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science та Scopus.

Новизна результатів досліджень та повнота викладу в опублікованих працях

Ознайомлення із дисертацією Кувіки Г.О. дозволило зробити висновок, що дисертаційна робота містить належні ознаки наукової новизни, яка зосереджена на поглибленні нового концептуального підходу у дослідженні процесів забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності через призму мультидисциплінарного підходу з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів, розкритті інтеграційних процесів сфери гостинності регіону до конкурентоспроможного глобального ринку, а також обґрунтуванні стратегічних засад забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності. Суттєвими в науково-практичному значенні є результати дисертаційного дослідження, що містять *такі елементи наукової новизни*.

1. У дисертаційному дослідженні *вперше*:

- розроблено концептуальні засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності, що полягають у застосуванні мультидисциплінарного підходу. Стратегічним результатом відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності є конкурентні переваги як специфічні характеристики, ресурси та умови, що забезпечують перевагу в

залученні туристів, інвесторів та розвитку місцевого бізнесу у сфері гостинності. (п. 1.3, рис. 1.4, с. 66).

2. У процесі дослідження *удосконалено*:

- ієрархічний підхід до формування трьохрівневого набору стратегічних альтернатив, що на відміну від існуючих, розроблено з позиції формування конкурентних переваг та включає стратегії I рівня – як стратегії ринкового позиціонування; II рівня – як стратегічні напрями забезпечення конкурентних переваг; III рівня – як типові конкурентні стратегії (п. 3.2, табл. 3.2.-3.4);

- змістовне наповнення організаційно-економічного механізму відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності як сукупності взаємопов'язаних управлінських, економічних, технологічних та соціальних інструментів і методів, що діють синхронно для досягнення стратегічної мети – відновлення та зміцнення конкурентних переваг та забезпечення прийняттого рівня конкурентоспроможності з урахуванням внутрішніх ресурсів і зовнішніх впливів (п. 3.3, рис. 3.1, с. 176).

3. *Дістали подальший розвиток*:

- комплексний підхід до визначення економічної сутності сфери гостинності, що, на відміну від існуючих, розглядається як складна поліфункціональна соціоекологоекономічна система, яка поєднує сукупність видів діяльності, покликаних задовольняти різноманітні індивідуальні та суспільні туристично-рекреаційні та супутні потреби, що забезпечує підвищення якості життя людей та розвиток економіки (п. 1.1, с. 33);

- науковий підхід до розкриття сутності конкурентоспроможності сфери гостинності як здатності ефективно залучати та обслуговувати клієнтів, задовольняти їхні потреби та перевищувати їхні очікування порівняно з іншими учасниками конкурентної боротьби (п. 1.2, с. 49-53);

- методичні підходи до аналізу складових та оцінки конкурентоспроможності сфери гостинності, що, на відміну від існуючих, передбачають застосування комбінованого підходу із дворівневою схемою визначення інтегрального індексу конкурентних переваг та індексу конкурентоспроможності (п. 2.1, с. 90-95);

- аналіз передумов відновлення та оцінка конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні, результати яких забезпечили виявлення конкурентних переваг та визначення перспектив розвитку сфери гостинності регіонів України, ідентифікацію стратегічних альтернатив розвитку сфери гостинності регіонів (п. 2.2);

- ідентифікація конкурентних переваг сфери гостинності в Україні в контексті трендів сучасного розвитку, якими є цифрова трансформація, екологічна сталість, індивідуальність обслуговування; глобалізація, збільшення

попиту на альтернативне житло, зосередженість на здоров'ї та добробуті гостей тощо (п. 3.1, табл. 3.1, с. 153).

З огляду на означену новизну дослідження можна стверджувати, що авторкою отримано вагомі результати, що мають наукове і практичне значення. Окреслені концептуальні підходи суттєво доповнюють теоретико-методологічну основу та вироблення прикладних рекомендацій щодо відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні.

Основні положення дисертаційного дослідження, висновки, пропозиції та рекомендації підтверджуються логічним підсумком отриманих результатів дослідження, всебічно обґрунтовані у викладеному тексті, мають високий ступінь наукової аргументації та новизни.

Обсяг і зміст опублікованих праць свідчать, що в них висвітлені основні положення проведеного наукового дослідження, які були апробовані й отримали позитивну оцінку на наукових заходах різних рівнів. Кількість опублікованих наукових праць за темою дисертації та повнота відображення положень роботи у таких працях відповідають чинним вимогам. Перелік опублікованих праць за темою дисертації відображає зміст дослідження відповідно до встановлених вимог.

Оцінка змісту, структури та завершеності дисертації

Дисертаційна робота має класичну структуру, викладена на 237 сторінках друкованого тексту, з яких основний зміст становить 186 сторінок. Структура роботи включає: анотацію, вступ, три розділи з відповідними підрозділами, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел (285 найменувань) та додатки. Робота містить 41 таблицю, 12 рисунків та 4 додатки. Дисертаційна робота повністю відповідає встановленим вимогам щодо оформлення наукових кваліфікаційних праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У вступі обґрунтовано актуальність теми наукового дослідження, зазначено його зв'язок із науково-дослідними програмами, темами, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження.

У першому розділі *«Теоретико-концептуальні засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності»* розкрито економічну сутність сфери гостинності як поліфункціональної соціоекологоекономічної системи (п.1.1, с. 25-44); обґрунтовано науковий підхід до розуміння змісту конкурентоспроможності сфери гостинності (п.1.2, с. 45-59); сформовано концептуальні засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності (п.1.3, рис. 1.3, с. 60-79). У другому розділі *«Аналіз розвитку сфери гостинності та оцінка її конкурентоспроможності в Україні»* представлено методику оцінювання конкурентних переваг та конкурентоспроможності сфери

гостинності регіонів України (п.2.1-2.3, табл. 2.5, рис. 2.4, с. 84-42). Третій розділ *«Організаційно-економічне забезпечення відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні»* присвячено пошуку напрямів забезпечення відновлення конкурентоспроможності, де запропоновано ієрархічний підхід до формування стратегічних альтернатив розвитку сфери гостинності в координатах «рівень конкурентних переваг» / «рівень конкурентоспроможності» (п.3.1-3.3, рис. 3.5, табл. 3.4, с. 149-194). Загальні висновки логічно підсумовують результати проведеного дослідження.

Обґрунтовано загальні висновки дисертаційної роботи, де окреслено основні результати дослідження. Список використаних джерел оформлено за встановленими вимогам. За змістом робота є логічною та відповідає спеціальності 051 – Економіка.

Значущість результатів дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх подальшого використання

Дисертаційна робота Кувіки Г.О. є самостійним завершеним науковим дослідженням, результати якого характеризуються практичною значущістю та розробленням прикладних рекомендацій щодо забезпечення процесу відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні. Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і методичних напрацювань, що в комплексі формують підґрунтя для розроблення та впровадження у практичну діяльність. Переважна більшість сформульованих у роботі науково-практичних рекомендацій є обґрунтованими та знайшли практичне застосування у діяльності суб'єктів господарювання сфери гостинності.

Теоретичне значення результатів дисертації Кувіки Ганни Олександрівни полягає у поглибленні наукового розуміння сфери гостинності як складної мультифункціональної соціоекологоекономічної системи, що формує нову парадигму її розвитку в умовах посткризового відновлення. Здобувачем запропоновано концептуальний підхід до трактування конкурентоспроможності сфери гостинності, який базується на поєднанні принципів економіки вражень, поведінкової економіки, цифровізації, сталого та інклюзивного розвитку. Теоретичним внеском є також удосконалення класифікаційних ознак і функціональної структури сфери гостинності, що дає змогу більш точно окреслити її межі, взаємозв'язки та вплив на соціально-економічні процеси.

Практична цінність роботи полягає у формуванні конкретних рекомендацій щодо відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності в Україні та її регіонах. Зокрема, розроблено організаційно-економічний механізм, що включає сукупність управлінських, економічних, технологічних та соціальних інструментів і може бути використаний при розробці програм

розвитку туристичної та готельно-ресторанної інфраструктури на регіональному рівні. Запропоновані інструменти мають прикладне значення для органів державного управління, місцевого самоврядування, керівників підприємств сфери гостинності, а також для інвесторів.

Зокрема, результати дисертаційної роботи використовуються у практичній діяльності Управління туризму та промоції міста Луцької міської ради (довідка про впровадження № 22-8/3/2024 від 17.07.2024 р.), Департаменту економічного розвитку, зовнішніх зносин та з питань туризму і курортів Волинської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 1321/04-25/2-24 від 28.10.2024 р.).

Теоретичні та методичні розробки дисертації використовуються у навчальному процесі географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки для підготовки здобувачів спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа», освітньо-професійної програми «Готельно-ресторанна справа» при викладанні освітнього компоненту «Організація готельного господарства» та спеціальності 242 «Туризм і рекреація», освітньо-професійної програми «Туризм» при викладанні освітнього компоненту «Менеджмент туризму» (довідка про впровадження № 03-24/03/2868 від 26.09.2024 р.).

Структура та обсяг дисертації

Проведений аналіз дисертаційної роботи дає всі підстави зробити висновок, що вона є завершеним науковим дослідженням, що містить елементи наукової новизни та практичної значимості. У дисертації чітко визначені мета та завдання дослідження, її предмет і об'єкт.

Дисертаційна робота Кувіки Г.О. на тему «Організаційно-економічні засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності України» є кваліфікованою науковою працею, виконаною особисто здобувачем, містить цінні теоретичні та науково-практичні висновки й рекомендації. Дисертація написана українською мовою з використанням наукового стилю, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності, проілюстровано таблицями і рисунками. Обсяг, структура і оформлення роботи відповідають встановленим вимогам.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення з дисертацією та науковими працями Кувіки Г.О. дає підстави зазначити, що автором дотримано принципи та норми академічної доброчесності. Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не виявлено, подано посилання на відповідні джерела з дотриманням норм законодавства про авторське право. Наукові результати дисертації отримано

автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації знайшли використання лише ті ідеї і положення, які були сформовані та отримані автором особисто.

Дискусійні положення та зауваження

Незважаючи на загальну високу оцінку результатів наукового дослідження Кувіки Г.О., дисертаційна робота містить певні дискусійні положення і зауваження, зокрема:

1. У дисертаційній роботі здобувачем обґрунтовано доцільність використання інклюзивного підходу як складової мультидисциплінарної основи відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності. Зокрема до соціальних конкурентних переваг автором віднесено інклюзивність і соціальну рівність (с. 77). Разом з тим, у прикладних розробках, зокрема в запропонованих стратегічних альтернативах і організаційно-економічному механізмі, відсутні конкретні інструменти чи рекомендації, які б безпосередньо враховували принципи інклюзивності або сприяли забезпеченню доступності послуг для вразливих категорій населення. Врахування таких аспектів у подальших дослідженнях дозволить значно посилити соціальну спрямованість і практичну значущість наукової роботи, особливо зважаючи на збільшення людей з інвалідністю через військові дії росії в Україні.

2. У дисертаційному дослідженні, в ході формування концептуальних засад відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності (рис. 1.4, с. 66), автором справедливо акцентується увага важливості комунікації з зовнішніми і внутрішніми стейкхолдерами. Проте у процесі дослідження не здійснювалося емпіричне врахування думки основних стейкхолдерів, зокрема споживачів послуг, представників бізнесу сфери гостинності, органів місцевого самоврядування тощо. Доцільним було б доповнення теоретичних положень та практичних рекомендацій результатами соціологічного опитування або анкетування, що дозволило б підвищити прикладну значущість та обґрунтованість висновків щодо реального стану та потреб сфери гостинності.

3. Здобувачем серед шляхів відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності, слушно визначено актуальність удосконалення інституційного середовища, покращення регуляторних рамок, сприяння бізнесу з боку держави та інші інституційні чинники розвитку сфери гостинності (рис. 1.4, с. 64, 66). Проте, у подальшому дослідженні ці аспекти не набули достатнього аналітичного чи практичного висвітлення. Доцільним було б запропонувати конкретні шляхи удосконалення інституційного забезпечення, зокрема шляхом формування інклюзивних інституцій, які враховують інтереси широкого кола учасників ринку, забезпечують прозорість, ефективну взаємодію бізнесу та держави, що суттєво підвищило б прикладну цінність дослідження.

4. У дослідженні запропоновано трирівневу ієрархію стратегічних альтернатив розвитку сфери гостинності (с. 160-173), що загалом є вдалим концептуальним рішенням. Проте, окремі положення цієї ієрархії, зокрема щодо типових конкурентних стратегій (III рівень), залишаються дещо узагальненими. Наприклад, доцільно було б більш чітко конкретизувати, які саме види суб'єктів підприємництва сфери гостинності (готелі, ресторани, туроператори тощо) відповідають певним типам стратегій – фокусування, спеціалізації чи лідерства за витратами. Це посилює прикладний характер напрацювань.

5. Окремі терміни, використані у роботі, потребують уніфікації. Так, наприклад, автор у ході дослідження доводить коректність застосування терміну «сфера гостинності», а не «індустрія гостинності», оскільки, найперше, масштаби розвитку її в Україні не набули того рівня, як в багатьох країнах світу, про що свідчить статистика за параметрами частки вкладу в ВВП, зайнятих у цій сфері, темпів росту (с. 32). Проте, в подальшому дослідженні вживаються поняття «сфера гостинності», «індустрія гостинності», «галузь гостинності», що іноді використовуються як синоніми, а іноді – з різним змістовним навантаженням. Доцільно було б чітко визначити їх співвідношення та застосовувати єдиний термін для подальшого використання, що забезпечило б чіткішу термінологічну послідовність дослідження.

Разом з тим, наведені дискусійні моменти і висловлені зауваження не знижують загальної наукової цінності дисертаційної роботи та мають конструктивний характер, а також відкривають нові напрями для подальших наукових досліджень у сфері конкурентоспроможності сфери гостинності в умовах трансформаційної економіки.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Кувіки Ганни Олександрівни «Організаційно-економічні засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності України», за змістом відповідає спеціальності 051 «Економіка», є завершеною, самостійно виконаною науковою працею. Положення дисертаційної роботи містять наукову новизну та мають практичну цінність. У роботі на підставі проведених досліджень отримано результати, які є суттєвим авторським внеском у вирішення наукової проблеми, що виявляється в розвитку існуючих і розробленні нових теоретико-методологічних підходів та положень. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені дисертантом є обґрунтованими та детально аргументованими. Отримані результати дисертаційного дослідження є значущими, достатньо оприлюднені, наукові розробки автора мають практичне використання.

Зазначене засвідчує, що дисертація Кувіки Г.О. на тему «Організаційно-економічні засади відновлення конкурентоспроможності сфери гостинності України» є завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, виконана відповідно до «Вимог щодо оформлення дисертації», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України № 759 від 31.05.2019 р.), та іншого чинного законодавства, а її автор Кувіка Ганна Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
Луцького національного
технічного університету

підпис засвідчую:

Учений секретар
ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
професор Алла ЗЕМКО

Матвійчук Л.Ю.